एकाइ १४ · शैक्षिक भ्रमण

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ पदवर्ग छुट्याउनुहोस्

उत्तर प्रयोग · ३

क. **विशेषण** (आम्दानीको परिमाण बताएको)
ख. **क्रियायोगी** (खानुको परिमाण बताएको)
ग. **विशेषण** (सङ्ख्या बताएको)
घ. **क्रियायोगी** (कसरी अगि बढ्यो?)
ङ. **नामयोगी** ('बुद्ध' नामसँग जोडिएको)
च. **निपात** (धेरैमध्ये एकलाई छुट्याएको)

अङ्क विभाजन

✓ प्रतिपद ०.५ का दरले दुई 'मनग्गै' को पदवर्ग लेखेमा।
✓ प्रतिपद ०.५ का दरले 'पाँच' र 'बिस्तारै' को पदवर्ग लेखेमा।
✓ प्रतिपद ०.५ का दरले 'प्रति' र 'चाहिँ' को पदवर्ग लेखेमा।

२ कोष्ठको सङ्केतअनुसार क्रियापद

उत्तर प्रयोग · ३

क. सुनाउनुभएको छ
ख. जानुहुन्थ्यो
ग. तानेछ
घ. पुग्दै हुने छौँ
ङ. गर्छिन्
च. गएका छन्

क र ख मा गुरु र बुबाको उच्च आदर, च मा बहुवचनमा लिङ्ग नदेखिने कुरा हेर्नुपर्छ।

अङ्क विभाजन

✓ प्रतिक्रियापद ०.५ का दरले क र ख मा उच्च आदरसहित भरेमा।
✓ प्रतिक्रियापद ०.५ का दरले ग र घ को काल र पक्ष मिलाएमा।
✓ प्रतिक्रियापद ०.५ का दरले ङ र च को कर्ता मिलाएमा।

३ पञ्चम वर्ण कि शिरबिन्दु?

उत्तर बोध · ३

क. **शङ्ख:** ख अघि ङ्
ख. **चञ्चल:** च अघि ञ्
ग. **कण्ठ:** ठ अघि ण्
घ. **सन्ध्या:** ध अघि न्
ङ. **सम्भव:** भ अघि म्
च. **संरक्षण:** र कुनै वर्गमा नपर्ने भएकाले शिरबिन्दु

अङ्क विभाजन

✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले 'शङ्ख' र 'चञ्चल' लेखेमा।
✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले 'कण्ठ' र 'सन्ध्या' लेखेमा।
✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले 'सम्भव' र 'संरक्षण' लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

४ शब्द कहाँबाट आए?

उत्तर बोध · ३

तत्सम	तद्भव	आगन्तुक
ज्ञान	घाम, किसान	कागज (फारसी), किताब (अरबी), क्यामरा (अङ्ग्रेजी)

अङ्क विभाजन

✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘ज्ञान’ र ‘घाम’ छुट्याएमा।

✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘किसान’ र ‘कागज’ (फारसी) छुट्याएमा।

✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘किताब’ (अरबी) र ‘क्यामरा’ (अङ्ग्रेजी) छुट्याएमा।

५ भ्रमणको घडी

उत्तर प्रयोग · ३

क. साढे पाँचदेखि साढे छसम्म **एक घण्टा**।

ख. साढे छ बजेमा तीन घण्टा जोड्दा करिब **साढे नौ बजे**।

ग. सवा पाँचदेखि साढे छसम्म **एक घण्टा पन्ध्र मिनेट**।

समय यसै एकाइको दैनिकीका हुन्।

अङ्क विभाजन

✓ एक घण्टा लेखेमा।

✓ साढे नौ बजे लेखेमा।

✓ एक घण्टा पन्ध्र मिनेट लेखेमा।

६ तथ्य जाँच

उत्तर बोध · ३

क. **बेठिक:** उनीहरू राप्ती नदी पारि पुगे।

ख. **ठिक**

ग. **बेठिक:** थारू नृत्य पहिलो दिन साँझ सौराहामा हेरे।

अङ्क विभाजन

✓ ‘बेठिक’ लेखी ‘राप्ती’ भनेमा।

✓ ‘ठिक’ लेखेमा।

✓ ‘बेठिक’ लेखी ‘सौराहा’ भनेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

७ अपठित गद्यांश

उत्तर बोध · ५

क. सिरानमा ठाउँ, मिति र समय छुट्टाछुट्टै हरफमा लेखिएको छ: डाँडागाउँ, २०८३ असार ५ गते, साँझ ७ बजे।

ख. लेखकले ती कुरा त्यहीँ पुगेर पहिलो पटक थाहा पाएका हुन्; 'रहेछ' ले नयाँ थाहा पाएको कुरा बुझाउँछ।

ग. सुरुमा टोपी र पन्जामा हाँसो लाग्यो। तर आमाले हात धोएको सम्झेपछि सफाइको महत्त्व बुझे।

घ. नियमले दुध सुरक्षित राख्छ, तर त्यसैले गरिब किसानको मिहिनेत फर्काइँदा दुःख पनि दिन्छ। नियम ठिक भए पनि त्यसको पीडा हुन्छ।

ङ. लेखकले देखेको मात्र होइन, के लाग्यो पनि लेखेका छन्: हाँसो, बुढी किसानको अनुहार हेर्न गाह्रो भएको र आजको सिकाइ।

गद्यांशका पात्र, ठाउँ र घटना यस अभ्यासका लागि बनाइएका हुन्।

अङ्क विभाजन

✓ क: ठाउँ, मिति र समय सिरानमा भएको लेखेमा।
✓ ख: नयाँ थाहा पाएको बुझाउने कारण लेखेमा।
✓ ग: हाँसोबाट सफाइको महत्त्व बुझेको लेखेमा।
✓ घ: नियमको सुरक्षा र किसानको पीडा दुवै लेखेमा।
✓ ङ: भाव र सिकाइ पनि लेखिएको देखाएमा।

८ सङ्केतअनुसार वाक्य परिवर्तन

उत्तर प्रयोग · ४

क. ऊ **पढ्दिन**।

ख. **उनी खेल्छन्**।

ग. **अग्ली केटी हाँसी**।

घ. **तपाईं आउनुभयो**।

अङ्क विभाजन

✓ क मा महिला कर्ताको 'पढ्दिन' लेखेमा।
✓ ख मा 'उनी खेल्छन्' लेखेमा।
✓ ग मा विशेषण, नाम र क्रियापद तीनै बदलेमा।
✓ घ मा 'तपाईं आउनुभयो' लेखेमा।

९ त्रुटि पहिचान र सुधार

उत्तर प्रयोग · ४

चञ्चल मन लिएर हामी **निकुञ्ज** पुग्यौँ। त्यहाँबाट **सङ्ग्रहालय** गयौँ। मन्दिरमा **शङ्खको** आवाज सुन्दा मेरो **कण्ठ** नै भरियो। **सन्ध्याको** बेला गुरुले **चम्पाको** बोटमुनि सबैलाई भेला गर्नुभयो। यस्तो भ्रमण फेरि **सम्भव** होला?

अङ्क विभाजन

✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले च वर्गको 'चञ्चल' र 'निकुञ्ज' बनाएमा।
✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले क वर्गको 'सङ्ग्रहालय' र 'शङ्ख' बनाएमा।
✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले ट वर्गको 'कण्ठ' र त वर्गको 'सन्ध्या' बनाएमा।
✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले प वर्गको 'चम्पा' र 'सम्भव' बनाएमा।

१० भाव विस्तार

उत्तर

प्रस्तुत पङ्क्ति 'शैक्षिक भ्रमण' दैनिकीमा उर्मिलाले चितवनको जङ्गल सफारी सुरु हुँदाको अनुभव लेख्दा आएको हो।

जङ्गलमा मोटरबाट ओर्लिन नपाइने र चुपचाप बस्नुपर्ने नियम सुनेर उनको मुटु ढुकढुक भयो। त्यहाँ बाघ र गैँडा छन्, त्यसैले डर लाग्नु स्वाभाविक थियो। तर त्यही जङ्गल हेर्ने रहर पनि उत्तिकै थियो। दुई उल्टा भाव एकैचोटि मनमा बसेका थिए।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

नयाँ कुरामा पाइला राख्दा मान्छेको मन यस्तै हुन्छ। पहिलो पटक विद्यालय जाँदा, नयाँ ठाउँ पुग्दा वा परीक्षा दिँदा पनि डर र कुतूहल सँगै आउँछन्। डर मात्र भए मान्छे अगाडि बढ्दैन; कुतूहल मात्र भए लापरबाह हुन्छ। दुवै सन्तुलनमा हुँदा नै मान्छे सावधान भएर नयाँ कुरा सिक्छ।

उच्च दक्षता • ४

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रसङ्ग (दैनिकी, लेखक र सफारी) खुलाएमा।
- ✓ डर र कुतूहल दुवैका कारण लेखेमा।
- ✓ नयाँ अनुभवको अरू उदाहरणसँग जोडेमा।
- ✓ दुवैको सन्तुलनले सिकाउने निचोड दिएमा।

११ दैनिकी लेखन

उत्तर

प्रयोग • ५

खेलकुद दिवस

धनगढी
२०८३ पुस १० गते
राति ८ बजे

आज हाम्रो विद्यालयको खेलकुद दिवस थियो। बिहान चौरमा पुग्दा चिसो हावा चलिरहेको थियो, तर साथीहरूको हल्लाले जाडो भुलायो।

मैले चार सय मिटर दौडमा भाग लिएँ। सुरुको घन्टी बज्दा मेरो मुटु ढुकढुक भयो। अन्तिम घुम्तीमा मैले अगाडिकी साथीलाई झन्डै भेटेँ, तर खुट्टा चिप्लियो र म ढलेँ। घुँडाबाट रगत आयो। त्यही साथी फर्केर मलाई उठाउन आइन्। उनले पदक गुमाइन्, तर सबैले ताली बजाए।

साँझ घर फर्कंदा मैले पदक पाएको थिइनँ, तैपनि मन खुसी थियो। आज मैले जित्नुभन्दा ठुलो कुरा साथ दिनु रहेछ भन्ने बुझेँ। भोलि उनलाई धन्यवाद भन्छु।

अङ्क विभाजन

- ✓ ठाउँ, मिति र समय सिरानमा राखेमा।
- ✓ 'म' बाट भूत कालमा लेखेमा।
- ✓ मुख्य तीन चार कुरा क्रमैसँग छानेर लेखेमा।
- ✓ आफूलाई के लाग्यो र के सिकियो लेखेमा।
- ✓ शब्दसीमा, भाषा र वर्णविन्यास मिलाएमा।

१२ तर्क र प्रतितर्क

उत्तर

उच्च दक्षता • ४

तर्क(पक्षमा): कक्षामा पाठ्यक्रमका कुरा क्रमैसँग पूरा गर्न सकिन्छ, र भ्रमणको खर्च पनि बच्छ। तीन दिनको पढाइले परीक्षाको तयारीमा सहयोग गर्छ, र सबै विद्यार्थीको भ्रमणमा जाने आर्थिक अवस्था हुँदैन।

प्रतितर्क(विपक्षमा): किताबमा पढेको अशोकस्तम्भ आँखाले देख्दा बिर्सिँदैन। उर्मिलाले बाघ, लुम्बिनी र दरबारबाट इतिहास र प्रकृति एकैपटक सिकिन्। सँगै हिँड्दा साथीसँग मिल्ने र नियम मान्ने बानी पनि बस्छ।

निष्कर्ष: कक्षा र भ्रमण एकअर्काका शत्रु होइनन्। कक्षामा पढेको कुरा भ्रमणले पक्का पार्छ। योजनासहित, कम खर्चमा र सबैले जान पाउने गरी गरिएको भ्रमण तीन दिनको पढाइभन्दा कम उपयोगी हुँदैन।

अङ्क विभाजन

- ✓ पक्षमा एउटा उचित तर्क दिएमा।
- ✓ विपक्षमा एउटा उचित प्रतितर्क दिएमा।
- ✓ तर्कलाई दैनिकी वा समाजको उदाहरणले पुष्टि गरेमा।
- ✓ दुवै पक्ष केलाएर स्पष्ट निष्कर्ष दिएमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

१३ सोच्नुहोस्

उत्तर उच्च दक्षता · ४

आफ्नै लागि लेख्दा मनको कुरा इमानदार भएर लेख्न मिल्छ, किनभने दैनिकी मनको बोझ हलुङ्गो पार्ने ठाउँ पनि हो। साथीबाट दुःख पाएको कुरा लेख्नु ठिकै हो।

तर सबैले पढ्ने भएपछि अर्काको इज्जतको ख्याल गर्नुपर्छ। साथीको नाम लेखेर उसको नराम्रो बानी छाप्दा उसलाई चोट पर्छ, र उसले आफ्नो कुरा भन्ने मौका पनि पाउँदैन। त्यसैले नाम हटाउने, अनुमति लिने वा सिकेको कुरा मात्र लेख्ने गर्नुपर्छ। लेखकले इमानदारी छोड्नुपर्दैन, तर अर्काप्रतिको जिम्मेवारी थपिन्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ निजी दैनिकीमा इमानदार हुन मिल्ने लेखेमा।
- ✓ सार्वजनिक हुँदा अर्काको इज्जतको ख्याल गर्नुपर्ने लेखेमा।
- ✓ नाम हटाउने वा अनुमति लिने जस्ता ठोस उपाय लेखेमा।
- ✓ इमानदारी र जिम्मेवारी जोडेर निचोड दिएमा।

१४ क्रियाकलाप: एक हप्ताका क्षण

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

‘खाना खाएँ’ जस्ता सबैका कुरा होइन, ‘जिप टक्क रोकियो’ जस्ता एउटै क्षण छानिएको हुनुपर्छ। भावको कोठामा खुसी, डर, लाज वा अचम्म जस्ता शब्द देखिनुपर्छ।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	०	१४	२२	१२	४८

Science Playground, काठ्न्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking